

11. Tsapova N. Yu. Zarubezhnyy opyt regulirovaniya zanyatosti [Foreign experience of employment regulation]. *Nauka o cheloveke: gumanitarnyye issledovaniya*. 2010. № 5. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-regulirovaniya-zanyatosti>. [in Russ.].

12. Realizatsiya «Dorozhnoy karty zanyatosti» okhvatit 7 tys. proyektov – MTSZN RK [The implementation of the «Employment Roadmap» will cover 7 thousand projects – MLSP RK] / Ofitsial'nyy informatsionnyy resurs Prem'yer-Ministra Respubliki Kazakhstan. URL : <https://primeminister.kz/ru/news/realizatsiya-dorozhnoy-karty-zanyatosti-okhvatit-7-tys-proyektov-mtsxn-rk-234737>. [in Russ.].

ABSTRACT

Zhangulim Yerdeshova, Uzdruk Idresova. Problems of legal regulation of employment of the population. This article is devoted to the archived problem of modernity – the problem of unemployment and the mechanism of legal regulation in the Republic of Kazakhstan. This article discusses the problems of unemployment in the Republic of Kazakhstan, since in any civilized state the level of unemployment and employment is an indicator of the country's economy. The article analyzes the regulatory framework for regulating labor relations, including relations in the field of employment of the population, which allows to clearly regulate the relations in question in the legal field.

The Government of the Republic of Kazakhstan is constantly working to reduce the unemployment rate in the country, a whole system has been developed to eradicate unemployment, but the main challenge not only for Kazakhstan, but also for the entire world community has become the COVID-19 pandemic. The conditions of total quarantine, the transition to a remote format of work, the closure of borders between states «hit» the usual and stable activities of many enterprises, which, accordingly, led to job cuts. The purpose of this article is to disclose legal problems in the field of employment in the Republic of Kazakhstan, a comparative analysis with similar legislation of other countries. The article discusses the key stages of state legal activity in the field of employment provision.

The authors have concluded that, despite the fact that a certain part of the working-age population of the country are self-employed or have income in the field of small and medium-sized businesses, it must be taken into account that the trends in the development of the market for services, technologies, the replacement of one area of activity with another do not make an «arena» self-employment is stable, and therefore the share of responsibility in the sphere of regulation of employment and employment of the population should be assigned to the state.

Keywords: *Labor Code, unemployment, legislation, employer, labor relation.*

УДК 349.2(477)

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-39-46

Лілія ЗОЛОТУХІНА ©

доктор юридичних наук, професор
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ДОРЕЧНІСТЬ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИСЯГИ (на прикладі службово-грудових відносин державної служби)

Надано оцінку правотворчій практиці встановлення дисциплінарної відповідальності за порушення присяги. Встановлено, що проблема правомірності встановлення і реалізації дисциплінарної відповідальності за порушення присяги полягає у тому, що через загальні та оціночні формулювання змісту присяги неможливо з достатнім рівнем формальної визначеності з'ясувати, в чому конкретно (на рівні об'єктивної сторони правопорушення) полягає порушення присяги як підстава дисциплінарної відповідальності. Цим порушується принцип верховенства права, зокрема такі його елементи, як принципи правомірних очікувань та юридичної визначеності. Вирішення проблеми вбачається у повсюдній відмові від практики встановлення дисциплінарної відповідальності за порушення присяги.

Ключові слова: *присяга, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне правопорушення, звільнення, державна служба, публічна служба, службово-трудова відносина, службове право.*

© Л. Золотухіна, 2022

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4453-3576>

la.zolotukhina@gmail.com

Постановка проблеми. Інститут присяги міцно вкорінений у сучасному правовому регулюванні службово-трудових відносин, та й загалом так званих відносин публічної служби, які врегульовуються системою правових норм, що у сучасному науковому дискурсі прийнято іменувати службовим правом. Присяга як юридичне явище має кілька аспектів. Найголовнішим та найочевиднішим є те, що з моментом складання присяги об'єктивне право пов'язує остаточне виникнення службово-трудових відносин, тобто присяга, а точніше факт її складання, має правову природу правостворюючого юридичного факту, який породжує регулятивні службово-трудові відносини. Маючи ще кілька інших правових аспектів, присяга, зокрема, пов'язана з відносинами дисциплінарної відповідальності спеціальних суб'єктів трудового права, які реалізують свою трудову правосуб'єктність у службово-трудових правовідносинах. Йдеться про те, що правове регулювання окремих видів службово-трудових відносин прямо або побічно визнає порушення присяги дисциплінарним правопорушенням і, відповідно, підставою для притягнення винного до дисциплінарної відповідальності. Тому порушенню присяги тут також надається правова природа правостворюючого юридичного факту, але такого, який породжує відносини вже охоронного характеру, а саме відносини дисциплінарної відповідальності, і отже, порушення присяги постає юридичним складом дисциплінарного правопорушення. Найвищий рівень інституціалізації дисциплінарної відповідальності за порушення присяги спостерігається у чинному законодавстві про державну службу, яке і буде нормативною емпіричною базою дослідження.

Зокрема, ч. 3 ст. 21 і ч. 5 ст. 36 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889-VIII (далі – Закон № 889-VIII) передбачають, що «особа, яка вступає на посаду державної служби вперше, набуває статусу державного службовця з дня публічного складання нею Присяги державного службовця» та що «особа, яка вперше займає посаду державної служби, набуває статусу державного службовця з дня складання Присяги державного службовця» відповідно [10].

Порядок складання Присяги державного службовця визначений ст. 36 Закону № 889-VIII. Ця ж стаття (ч. 1) містить формулювання змісту Присяги державного службовця: «Усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, честь держави, з гідністю нести високе звання державного службовця та сумлінно виконувати свої обов'язки».

Закон № 889-VIII (п. 10 ч. 1 ст. 2) включає неухильне додержання Присяги державного службовця до поняття «службова дисципліна» – разом із «сумлінним виконанням службових обов'язків та правил внутрішнього службового розпорядку».

Частина 2 ст. 65 Закону № 889-VIII містить вичерпний перелік конкретних видів (складів) дисциплінарних проступків, які є підставою для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності. І, зокрема, п. 1 ч. 2 ст. 65 Закону № 889-VIII до дисциплінарних проступків відносить «порушення Присяги державного службовця».

А відповідно до ч. 5 ст. 66 Закону № 889-VIII, «порушення Присяги державного службовця» належить до обмеженого кола дисциплінарних проступків, за які може бути застосований винятковий вид дисциплінарного стягнення – звільнення з посади державної служби. Деякі дослідники навіть вважають, що звільнення є єдиним (безальтернативним) стягненням за порушення Присяги державного службовця [4, с. 141]. Не можемо з цим погодитися з огляду на вживання законодавцем у ч. 5 ст. 66 Закону № 889-VIII слова «може», яке допускає певну дискрецію уповноваженого суб'єкта. Однак це не применшує серйозності проблеми відповідальності за порушення присяги.

Деякі особливості присяги, яка є багато в чому атиповим правовим явищем, породжують обґрунтовані сумніви у тому, що формулювання складу дисциплінарного проступку в умовах верховенства права взагалі може бути засноване на апеляціях до присяги та її змісту та може зводитися до формулювання «порушення присяги».

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питанням присяги, і зокрема її ролі, у тому числі дисциплінарної, у службово-трудових відносинах спеціальних суб'єктів трудового права приділяли увагу: В. Андреев, С. Данилів, С. Козін, О. Кравчук, Д. Кремова, Т. Лежнева, А. Маляренко, М. Маськовіта,

Н. Мокрицька, С. Прилипка, С. Черноп'ятов та ін.

Серед останніх наукових праць монографічного рівня треба згадати дисертації О. Кравчука «Припинення державної служби за порушення присяги» [3]; Д. Кремової «Інститут присяги у службовому праві України» [4]; С. В. Данилів «Адміністративно-правові засади присяги у сфері публічної служби» [1]; М. М. Маськовітої «Присяга працівника ОВС України: історико-правовий вимір» [7].

Головною особливістю практично всіх досліджень цієї тематики є те, що автори, більшою чи меншою мірою констатуючи проблемний характер дисциплінарної відповідальності за порушення присяги, або лише обмежуються такою констатацією, або ж пропонують окремі поліпшення та удосконалення правового регулювання дисциплінарної відповідальності за порушення присяги, не звертаючись до загальнішого питання про прийнятність і правомірність відповідної практики як такої.

Метою цієї статті є надання оцінки правотворчій практиці встановлення дисциплінарної відповідальності за порушення присяги, в тому числі у світлі відповідності такої практики принципу верховенства права та його елементам.

Вклад основного матеріалу. Д. Кремова констатує наявність у складі «присяжних норм» (так авторка називає правові норми, які регулюють відносини, пов'язані із присягою та її порушеннями) регулятивних та охоронних норм [4, с. 9, 75, 84]. До останніх авторка відносить, зокрема, норми про відповідальність за порушення присяги службовцем [4, с. 75]. Відповідно, серед «розмаїття» функцій «присяжних норм» дослідниця виділяє, зокрема, регулятивну та охоронну функції [4, с. 86]. Регулятивний вплив пояснюється, зокрема, тим, що особа має обов'язок дотримуватися присяги у службовій діяльності.

Д. Кремова вбачає в охоронній функції присяги так званий «деліктний аспект» інституту присяги у службовому праві [4, с. 139]. Авторка правильно звертає увагу на практичні складнощі кваліфікації діяння як «порушення Присяги державного службовця». Дослідниця пояснює це тим, що законодавець «не запропонував визначення, що ж насправді варто вважати «порушення присяги» і чим, наприклад, воно відрізняється від суміжних протиправних діянь, якими цілком можуть бути і «порушення етичних правил поведінки», і «вчинення правопорушень, пов'язаних із корупцією», і «зловживання службовим становищем» тощо» [4, с. 139–140]. Однак авторка не пропонує натомість задовільного вирішення цієї проблеми, обмежуючись (1) наведенням спроб інших дослідників надати визначення поняття порушення присяги, які виявляються такими ж неконкретними, як і визначення, яке можна вивести з тлумачення відповідних правових норм [4, с. 141–142]; та (2) наведенням авторського визначення об'єктивної сторони порушення присяги як «протиправного діяння (дії чи бездіяльності), а саме порушення одного або ж декількох зобов'язань, які фактично й формують зміст присяги, наслідки такого порушення, які впливають на авторитет служби, довіру до служби, престиж служіння публічним інтересам і публічних службовців, й причинно-наслідковий зв'язок між порушенням і відповідними наслідками» [4, с. 144]. Мусимо констатувати, що через наявність оціночних понять запропоноване визначення також не вирішує проблеми.

Критичний аналіз дисциплінарної відповідальності за порушення присяги наводять автори Науково-практичного коментарю до Закону № 889-VIII [8]. Дослідники зазначають, що «зовсім неважно будь-які дії чи бездіяльність державного службовця витлумачити як такі, що порушують присягу державного службовця. Цьому «сприяють» застосування у статті 36 Закону таких оціночних слів (конструкцій) як «вірно служити Українському народові», «поважати права, свободи і законні інтереси людини і громадянина», «з гідністю нести високе звання державного службовця», «сумлінно виконувати свої обов'язки». Для опису ознак правопорушення зазначені термінологічні конструкції є недостатньо формалізованими. І це зрозуміло, адже присяга державного службовця за своєю суттю є декларацією (публічною клятвою), покликаною спонукати державних службовців робити все від них залежне для якнайкращої реалізації функцій державної служби. Тому зазначені вище терміни та термінологічні звороти є нормальними для конструювання тексту присяги, але абсолютно неприпустимими для опису ознак дисциплінарного проступку» [8, с. 492–493]. Також автори правильно констатують, що «дисциплінарний проступок «порушення Присяги державного службовця» виписано в Законі настільки абстрактно, що він охоплює будь-яке інше правопорушення, передбачене пунктами 2–14 частини другої коментованої статті. Тобто

аналізований склад є загальним стосовно інших («спеціальних») складів дисциплінарних правопорушень, передбачених пунктами 2–14 частини другої коментованої статті» [8, с. 496]. Тобто, по суті, «порушення Присяги державного службовця» (п. 1 ч. 2 ст. 65 Закону № 889-VIII) є юридико-технічною хибою: у низку конкретних (спеціальних) дисциплінарних деліктів законодавець безпідставно включив склад, по суті, генерального делікту. На жаль, автори коментарю не пропонують принципового і остаточного вирішення проблеми, обмежуючись наданням рекомендацій щодо тлумачення і застосування п. 1 ч. 2 ст. 65 Закону № 889-VIII [8, с. 496–499], які, хоча і є доволі слухними та корисними, все ж не вирішують проблеми як такої.

О. Кравчук констатував, що порушення присяги притаманні «невизначеність та неконкретність (абстрактність) кваліфікуючих ознак порушення присяги, як дисциплінарного проступку» та «відсутність визначеного юридичного складу цього дисциплінарного проступку, необхідного для настання певних юридичних наслідків» [3, с. 58]. Автор цілком правильно вказує, що «норма, яка становить зміст присяги, наповнена вимогами морально-етичного характеру, а юридичні обов'язки про неухильне її дотримання, як правило, є загальними принципами, вимогами, які висуваються до державних службовців. Це ускладнює кваліфікацію фактичної підстави діяння, зміст якого становить порушення присяги. Відсутнє розмежування заходів відповідальності за порушення юридичних обов'язків та за порушення таких вимог присяги, як, наприклад, «...бути чесним, мужнім...», «добросовісно виконувати свої обов'язки, керуючись... справедливістю...», «чесно і сумлінно виконувати обов'язки...» тощо. Такі вимоги сформульовані шляхом за допомогою оціночних понять, які в більшості випадків так і не отримали свого офіційного тлумачення» [3, с. 64]. Крім того, О. Кравчук правильно вказує, що «серед переліку дисциплінарних проступків містяться діяння, які за своєю правовою природою абсолютно тотожні [*порушенню обов'язків – Л.3.*], що впливають з присяги», тобто констатує глибоку проблему відмежування порушення присяги від інших складів дисциплінарних проступків. Вирішення проблеми автор, як і багато інших, бачить у глибшому аналізі та тлумаченні «присяжних» норм. Тож О. Кравчук в цілому позитивно оцінює судові тлумачення у цій сфері, роблячи при цьому висновок, що вони ґрунтуються на аналогії права та аналогії закону [3, с. 69–70]. Також дослідник погоджується з пропозицією О. Луценко «встановити перелік таких конкретних діянь, які характеризуватимуть об'єктивну сторону порушення присяги державними службовцями: 1) вияв неповаги до державних символів України; 2) невиконання або неналежне виконання в межах посадових обов'язків рішень державних органів та/або органів влади Автономної Республіки Крим, наказів, розпоряджень та доручень керівників, наданих у межах їхніх повноважень; 3) перевищення службових повноважень, якщо воно не містить складу злочину або адміністративного правопорушення; 4) невжиття передбачених законом заходів щодо усунення конфлікту інтересів; 5) порушення обмежень щодо участі державного службовця у виборчому процесі, визначених виборчим законодавством [6, с. 58, цит. за 3, с. 69].

Отже, наведений вище огляд свідчить про те, що очевидною є проблема правомірності встановлення і реалізації дисциплінарної відповідальності за порушення присяги. Проблема полягає у тому, що через загальні та оціночні формулювання змісту присяги неможливо з достатнім рівнем формальної визначеності з'ясувати, в чому конкретно (на рівні об'єктивної сторони правопорушення) полягає порушення присяги. Внаслідок цього підстава дисциплінарної відповідальності виявляється невизначеною та такою, що допускає дуже широкі тлумачення під час правозастосування. Цим, очевидно, порушується принцип верховенства права, зокрема такі його елементи, як принципи правомірних очікувань та юридичної визначеності.

Серед пропонованих в літературі шляхів вирішення проблеми переважають такі:

1. Доктринальне та/або правозастосовче, зокрема суддівське, тлумачення. Недоліки такого способу: по-перше, тлумачення, яке в ролі засновків приймає положення, які практично повністю складаються із оціночних понять, не може не мати своїм результатом такі ж оціночні судження і положення. Наприклад, поширене суддівське тлумачення, започатковане і підтримуване Верховним Судом – «звільнення за порушення Присяги може мати місце лише тоді, коли державний службовець скоїв проступок проти інтересів служби, який суперечить покладеним на нього обов'язкам, підриває довіру до нього як до носія влади, що призводить до приниження державного органу та унеможливує подальше виконання ним своїх обов'язків» [9] – є яскравим

прикладом заміни одних оціночних понять і суджень на інші, внаслідок чого формальної юридичної визначеності явно не додається. По-друге, такі тлумачення часто вдаються до аналогії права/закону; водночас майже аксіоматичним є доктринальне положення про те, що у сфері публічної юридичної відповідальності не можна вдаватися до аналогії права/закону.

2. Встановлення вичерпного переліку формально визначених дисциплінарних проступків, які вважатимуться порушенням присяги. За такого способу дисциплінарна відповідальність «за порушення присяги» стає фактично фікцією, оскільки вона по суті заміщається дисциплінарною відповідальністю за низку інших дисциплінарних проступків.

Виникає питання, чи можна було б модифікувати сам зміст присяги, аби він був більш конкретним та задовольняв вимоги юридичної визначеності і міг бути основою для формулювання складу дисциплінарного проступку. Звичайно, можна було б перетворити текст (зміст) присяги на перелік чітко визначених обов'язків державного службовця, однак таким чином докорінно змінилася би правова природа присяги, яка би втратила свої унікальні риси як окреме правове явище та здатність виконувати свої специфічні функції.

Вказане неминуче приводить до думки про те, що від «охоронного», «репресивного» навантаження присяги треба відмовитися взагалі. Потрібно зважати на те, що виконання різних правових функцій вимагає адекватних правових засобів, серед яких не може бути універсальних.

Досліджуючи функції присяги в праві України загалом, Т. Лежнева та С. Черноп'ятов зробили висновок, що «присяга в сучасному українському праві виконує такі функції: а) символічна; б) інформаційна; в) виховна; г) конфірмаційна [тобто є актом волевиявлення особи, яка складає присягу, на набуття відповідного статусу – Л.З.]; д) упорядковуюча [тобто є юридичним фактом, який чітко визначає момент набуття відповідного статусу – Л.З.]; е) регулятивна; ж) репресивна» [5, с. 13–15]. Автори вважають профільними для сучасної присяги конфірмаційну та упорядковуючу функції, «оскільки виконання інших функцій цілком можливе – і більш доречне – іншими правовими засобами» а регулятивне та репресивне функціональне навантаження присяги вважають «недоречним і таким, що суперечить принципу верховенства права» [5, с. 15].

У загальному із цим варто погодитися. Присяга як така, за своєю природою, є символом, як і акт її складання. Урочистість присяги, необхідна для забезпечення символічної функції, а також виховної функції, зумовлює особливу мову тексту присяги – образність, символічність, наявність епітетів та оціночних понять, «високий» стиль, нехарактерний для офіційно-ділових та юридичних документів. Отже, позбутися формально-юридичних недоліків присяги, панування в її змісті оціночних понять і суджень можна, лише змінивши саму суть присяги як явища, після чого присяга вже не буде власне присягою.

Власне, певний поступ в реалізації пропозиції відійти від «охоронного», «репресивного» впливу присяги вже спостерігається у національному законодавстві. Треба згадати відмову від порушення присяги як окремого дисциплінарного проступку в законодавстві про судоустрій і статус суддів.

Наприклад, Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI [14], який був чинним до 30.09.2016 р., передбачав звільнення судді з посади у разі порушення ним присяги (ст. 116). Однак нині чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII [13] не передбачає ані звільнення судді з посади у разі порушення ним присяги, ані окремого дисциплінарного проступку «порушення присяги». Перелік дисциплінарних проступків, сформульованих в цілому більш-менш задовільно з погляду юридичної визначеності, а подекуди навіть доволі казуально, вичерпно закріплено у ч. 1 ст. 106 вказаного Закону.

Відому роль у такому правотворчому повороті відіграли позиції Європейського суду з прав людини, висловлені, зокрема, у Рішенні ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11) від 09.01.2013 року [15]. Суд, зокрема, відмітив, що «текст «присяги судді» надавав широкі можливості тлумачення такого правопорушення, як «порушення присяги» (п. 174), «поняття «порушення присяги» залишає дисциплінарному органу широку свободу розсуду з цього питання» (п. 174), «відсутні керівні принципи та практика, які б встановлювали послідовне та обмежувальне

тлумачення поняття «порушення присяги» (п. 180, 185), «будь-яка провина судді, яка мала місце у будь-який момент протягом його професійної кар'єри, за бажанням могла бути розтлумачена дисциплінарним органом як достатня фактична підстава для обвинувачення у вчиненні такого дисциплінарного правопорушення, як «порушення присяги», та призвести до звільнення його з посади» (п. 185).

Усі ці судження ЄСПЛ виявляються загалом справедливими і для сучасного стану правового регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців за порушення присяги.

Так само з ухваленням Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [12] визнання порушення присяги окремим дисциплінарним проступком та підставою звільнення було виключено із правового регулювання службово-трудова відносин прокурорів. Попередній же Закону України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-XII [11] передбачав порушення «Присяги працівника прокуратури» як підставу звільнення працівників прокуратури (п. 2 ч. 2 ст. 46-2).

При цьому особливої увагу заслуговує те, що коли йдеться про наслідки порушення присяги, державні службовці (а це приблизно 170 тис. працівників станом на 4 квартал 2021 року [2]) виявляються у менш вигідному правовому становищі, ніж, наприклад, судді чи прокурори.

Висновки. 1. Формулювання складу дисциплінарного проступку в умовах верховенства права не може бути засноване на апеляціях до присяги та її змісту та зводиться до формулювання «порушення присяги». 2. Через свою сутність як урочистої клятви присяга має текстуальне вираження (зміст присяги), мовні характеристики якої не відповідають вимогам нормативного юридичного тексту. 3. Відповідно, поняття «присяга» та «порушення присяги» неодмінно зводяться до низки оціночних понять і суджень, що є неприпустимим для формулювання підстав юридичної відповідальності. 4. Доктринальне та судове тлумачення виявляються нездатними повноцінно вирішити цю проблему. 5. Звільнення тексту (змісту) присяги від оціночних елементів призведе до спотворення самої сутності присяги. 6. Вирішення проблеми вбачається у повсюдній відмові (і передусім у законодавстві про державну службу) від правотворчої практики встановлення дисциплінарної відповідальності за порушення присяги та переходу до більш конкретних та юридично визначених способів закріплення складів дисциплінарних правопорушень. Саме такий шлях дозволить узгодити практику дисциплінарної відповідальності з вимогами принципу верховенства права, а також усуне нерівність у становищі державних службовців та інших працівників – суб'єктів службово-трудова відносин. 7. Отже, пропонується п. 1 ч. 2 ст. 65 Закону № 889-VIII виключити.

Список використаних джерел

1. Данилів С. В. Адміністративно-правові засади присяги у сфері публічної служби : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2019. 233 с.
2. Інформація про кількісний та якісний склад державних службовців у органах державної влади (IV квартал 2021 року, станом на 31.12.2021) / Національне агентство України з питань державної служби. URL : <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/statistichni-dani-za-iv-kvartal.pdf>
3. Кравчук О. Л. Припинення державної служби за порушення присяги : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2021. 219 с.
4. Кремова Д. С. Інститут присяги у службовому праві України : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право» / Запорізьк. нац. ун-т. Запоріжжя, 2021. 223 с.
5. Лежнєва Т. М., Черноп'ятов С. В. Функції присяги в праві України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 12–15.
6. Луценко О. Є. Порушення присяги як підстава припинення трудових правовідносин з державним службовцем. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2013. Вип. 23. Ч. 1. Т. 2. С. 54–59.
7. Маськовіта М. М. Присяга працівника ОВС України: історико-правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2017. 224 с.
8. Науково-практичний коментар до Закону України «Про державну службу» / ред. кол. : К. О. Ващенко, І. Б. Коліушко, В. П. Тимошук, В. А. Дерезь (відп. ред.). Київ : ФОП Москаленко О. М., 2017. 796 с.
9. Постанова Верховного Суду від 25.11.2021 у справі №826/6038/15. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101370681>.
10. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.

11. Про прокуратуру : Закон України від 05.11.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>.
12. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
13. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
14. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11) від 09.01.2013. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947.

Надійшла до редакції 10.03.2022

References

1. Danyliv, S. V. (2019) *Administrativno-pravovi zasady prysyahu u sferi publichnoyi sluzhby* [Administrative and legal principles of oath in the public service] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav. Dniprop, 233 p. [in Ukr.].
2. Informatsiya pro kil'kisnyu ta yakisnyu sklad derzhavnykh sluzhbovtziv u orhanakh derzhavnoyi vlady (IV kvartal 2021 roku, stanom na 31.12.2021) [Information on the quantitative and qualitative composition of civil servants in public authorities (IV quarter of 2021, as of 31.12.2021)] / Natsional'ne ahent-stvo Ukrainy z pytan' derzhavnoyi sluzhby. URL : <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/statistichni-dani-za-iv-kvartal.pdf>. [in Ukr.].
3. Kravchuk, O. L. (2021) Prypynennya derzhavnoyi sluzhby za porushennya prysyahu [Termination of civil service for breach of oath] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Nats. un-t «L'vivs'ka politehnika». L'viv, 219 p. [in Ukr.].
4. Kremova, D. S. (2019) Instytut prysyahu u sluzhbovomu pravi Ukrainy [Institute of oath in the service law of Ukraine] : dys. ... d-ra filosofiyi : 081 «Pravo» / Zaporiz'k. nats. un-t. Zaporizhzhya, 2021. 223 p. [in Ukr.].
5. Lezhnyeva T. M., Chernop'yatov S. V. Funktsiyi prysyahu v pravi Ukrainy [Functions of the oath in the law of Ukraine]. *Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi*. № 3, pp. 12–15. [in Ukr.].
6. Lutsenko, O. Ye. Porushennya prysyahu yak pidstava pryypynennya trudovykh pravovidnosyn z derzhavnym sluzhbovtsem [Violation of the oath as a ground for termination of employment with a civil servant]. *Naukovyy visnyk Uzhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya : Pravo*. 2013. Issue 23. Part 1, vol. 2, pp. 54–59. [in Ukr.].
7. Mas'kovita, M. M. (2017) Prysyahta pratsivnyka OVS Ukrainy: istoryko-pravovyy vymir [Oath of the militia officer of Ukraine: historical and legal dimension] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01 / L'viv. derzh. un-t vnutr. sprav. L'viv, 224 p. [in Ukr.].
8. Naukovo-praktychnyy komentar do Zakonu Ukrainy «Pro derzhavnu sluzhbu» [Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine «On Civil Service»] / red. kol. : K. O. Vashchenko, I. B. Koliushko, V. P. Tymoshchuk, V. A. Derets' (vidp. red.). Kyiv : FOP Moskalenko O. M., 2017. 796 p. [in Ukr.].
9. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 25.11.2021 u spravi №826/6038/15 [Resolution of the Supreme Court of 25.11.2021 in case №826 / 6038/15]. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101370681>. [in Ukr.].
10. Pro derzhavnu sluzhbu [On civil service] : Zakon Ukrainy vid 10.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. [in Ukr.].
11. Pro prokuraturu [On the Prosecutor's Office] : Zakon Ukrainy vid 05.11.1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1789-12>. [in Ukr.].
12. Pro prokuraturu [On the Prosecutor's Office] : Zakon Ukrainy vid 14.10.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>. [in Ukr.].
13. Pro sudoustriy i status suddiv [On the Judiciary and the Status of Judges] : Zakon Ukrainy vid 02.06.2016. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. [in Ukr.].
14. Pro sudoustriy i status suddiv [On the Judiciary and the Status of Judges] : Zakon Ukrainy vid 07.07.2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>. [in Ukr.].
15. Rishennya Yevropeys'koho sudu z prav lyudyny u spravi «Oleksandr Volkov proty Ukrainy» (Zayava № 21722/11) vid 09.01.2013 roku [Decision of the European Court of Human Rights in the case of Oleksandr Volkov v. Ukraine (Application no. 21722/11) of 9 January 2013]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947. [in Ukr.].

ABSTRACT

Liliia Zolotukhina. Relevance of disciplinary responsibility for violation of the oath (exemplified with civil servants labor relations). The article assesses the law-making practice of establishing disciplinary responsibility for violating the oath, including the issues of how such practice complies with the rule of law principle and its elements. It is ascertained that there is a significant problem of legality of establishing and enforcing of disciplinary responsibility for violation of the oath. The problem is that due to general and evaluative formulations of the content (text) of the oath it is

impossible to find out with a sufficient level of formal certainty what exactly (at the objective side of the offense) as a reason for disciplinary liability. As a result, the reason for disciplinary liability is uncertain and allows for very broad interpretations of law enforcement. This obviously violates the rule of law principle, in particular such its elements as the principles of legitimate expectations and legal certainty. The problem is aggravated by the different legal status of civil servants and other subjects of labor relations in the field of public service. For the latter, in the presence of an oath as such, there is no disciplinary liability for its violation. It is substantiated that it is impossible to solve the problem with the help of doctrinal and / or judicial interpretation or by changing the content (text) of the oath. The solution to the problem is can be found in the widespread rejection (and especially in the civil service legislation) of the law-making practice of establishing disciplinary responsibility for violating the oath and moving to more specific and legally defined ways to consolidate the composition of disciplinary offenses. This is the way to harmonize the practice of disciplinary responsibility with the requirements of the rule of law, as well as to eliminate legal inequality of civil servants and other employees, which are the subjects of labor relations in the field of public service.

Keywords: *oath, disciplinary responsibility, disciplinary offense, dismissal, civil service, public service, service-labor relations, service law.*

УДК 347.77

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-46-53

Тамара ЯРОШЕВСЬКА®
доктор юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ТРАНСФЕР ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Однією з найважливіших складових інноваційного процесу і перспективним механізмом економічної стабілізації держави є трансфер технологій. Тому зараз одним з основних напрямів політики України є перехід країни до інноваційної економіки, в якій створення, комерціалізація та трансфер інноваційних технологій є головними умовами стійкого економічного зростання. Для України вдосконалення законодавства у сфері трансферу технологій може бути кроком на шляху реструктуризації економіки та її переорієнтації на інноваційний розвиток. Дійова державна політика при цьому повинна не тільки забезпечувати фінансову підтримку наукових розробок та досліджень, а й створювати ефективні механізми, спрямовані на продуктивне використання результатів науково-технічної діяльності, у тому числі створених за бюджетні кошти.

У статті розглянуто проблемні питання врегулювання в Україні правовідносин у сфері трансферу інноваційних технологій. Запропоновано шляхи вдосконалення національного законодавства у цій сфері для створення сприятливих умов для інноваційного розвитку України. Зроблено висновок, що лише податкова підтримка розробникам інновацій і споживачам, які проводять впровадження технологій та/або її складових та активна участь держави у створенні відповідних центрів з трансферу інноваційних технологій як на законодавчому рівні, так і за допомогою довгострокового фінансування, може вирішити проблемні питання активізації інноваційних процесів в Україні. Аргументовано, що на цей час в Україні потрібно сконцентрувати увагу саме на впровадженні воєнних інновацій для захисту нашої країни від російської збройної агресії. Поява та вдосконалення інноваційних технологій у цій сфері здатна істотно вплинути на характер розвитку озброєння, спеціальної, військової техніки й, відповідно, на характер війни.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, результати науково-технічної творчості, інновації, комерціалізація об'єктів права, трансфер технологій, інноваційний розвиток України.*

Постановка проблеми. Однією з найважливіших складових інноваційного процесу і перспективним механізмом економічної стабілізації держави є трансфер технологій. Трансфер технологій є основним чинником зростання продуктивності праці й обсягу виробництва, сприяє підвищенню якості створеної нової продукції, є

© Т. Ярошевська, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5525-1681>

yaroshevskaya-t@ukr.net